

Захисника, який відмовлявся від надання безкоштовної правової допомоги позбавляли права практикувати в даному судовому окрузі.

Отже, на підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що інститут української адвокатури зародився ще за часів Київської Русі. Але в цей період діяльність захисника ще не містила ознак професійного характеру. Зародження професійної адвокатури в Україні відбувається в період польсько-литовського правління завдяки запровадженню магдебурзького права у містах та прийняттю Литовських Статутів. Відповідно до останніх, професія прокуратора набуває рис професійної діяльності, а це свідчить про зародження вже професійної адвокатури в Україні, але ще не про її організаційне оформлення. Слід зазначити і те, що в цей час використовується і термін «адвокат», але він мав зовсім інше значення, оскільки стосувався посадової особи – «старости», на якого фактично і покладалося здійснення судової влади в місті.

Медянець Н.С.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ АДВОКАТУРИ УНР В ДОБУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Адвокатура існувала в усі часи і у всіх народів, вона виникла ще тоді, як люди вперше засвоїли форми громадянського устрою. Адвокати завжди брали активну участь у громадсько-політичному житті українського суспільства: займалися просвітництвом, створювали фахові та культурно-освітні громадські організації, надавали вирішального імпульсу економічному життю та, найголовніше, у різні історичні періоди ставали активними учасниками політичних перетворень.

У 1917 р. в історії України відбулися значні суспільні зрушення. Це був рік надзвичайної громадянської активності. Після падіння царату в Російській імперії почали відроджуватися старі та виникати нові громадські організації. У березні виникла Українська Центральна Рада (далі УЦР), яка стала лідером українського національно-визвольного руху, а з часом перетворилася на законодавчий орган влади Української Народної республіки. В ході революційних подій колишні піддані імперії Романових об'єднувалися в різноманітні товариства, спілки, союзи клуби за національними, соціальними, професійними, територіальними ознаками. Адвокати в свою чергу теж не стояли осторонь громадського життя.

З початком революції у Києві була створена Велика адвокатська комісія, до якої увійшли Рада присяжних повірених та представники помічників присяжних повірених. Ця комісія мала взяти на себе усю політичну роботу адвокатів. У її складі були утворені підкомісії – лекційна, законодавча, судова тощо. Втім, робота комісії фактично не розпочалась (Гольденвейзер А. Из киевских воспоминаний // Архив русской революции. – Т. 6. – Берлин, 1923. – С.197).

Більш активно проявило себе Українське правниче товариство (далі УПТ), засноване 30 квітня (13 травня) 1917 року в Києві (Нова рада. – 1917. – № 28. – 2 травня).

Серед членів УПТ були М.Ткаченко (голова), М.Радченко та А.Яковлів (товариші голови), Ю.Гаєвський, Р.Лашенко, В.Войткевич-Павлович, Г.Вовкушевський, Г.Лепеха, Ю.Старицький, Ф.Сумневич, О.Пурик, К.Квітка, О.Мицюк, М.Садовський (Лашенко Р. Українське Правниче Товариство в Києві // Правник. – 1918. – Ч.1).

УПТ активно включилось в український національно-визвольний рух. Деякі видання стверджують, що А.Яковлів як представник адвокатури був обраний до Української Центральної Ради на Всеукраїнському національному конгресі 6-8 квітня 1917 року (Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У двох томах / Упор.: Верстюк В. (керівник) та ін. – Т. 2: 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. – К., 1997. – С.417; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради: біобібліографічний довідник. – К., 1998. – С.203). Як свідчать джерела, тоді у склад УЦР було обрано 115 осіб, серед них – А. Яковлів у числі дванадцяти «від просвітніх та інших організацій м. Києва» (Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У двох томах / Упор.: Верстюк В. (керівник) та ін. – Т. 1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. – К., 1996. – С.63). Тож прямої згадки про обрання А.Яковліва від українських адвокатів немає,

хоча й такий варіант не виключається. Та як би там не було, чимало членів УЦР були колишніми або діючими адвокатами, або ж принаймні мали юридичну освіту. Так, перший голова УПТ М. Ткаченко був членом УЦР від Української соціал-демократичної робітничої партії; член Київської ради присяжних повірених Ілля Шраг – від Чернігівської губернії, а його син Микола, студент правничого факультету Московського університету – від московської української громади; присяжний повірений, член Київського воєнноокружного суду Микола Міхновський представляв військове товариство клубу імені Павла Полуботка.

Адвокати активно взялися за українізацію судових установ. Такі спроби не були зрозумілими зрусифікованим працівникам суду, які у своїй більшості залишалися відданими своїм «великоруським» переконанням. Р. Лашенко навіть назвав Київську судову палату «найголовнішою твердинею цього централізму... яка своєю ворожістю до українства і цілковитою орієнтацією на Москву, задаючи при тому тон на всю округу, надзвичайно шкодила українізації судових установ, їй підлеглих» (Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У двох томах / Упор.: Верстюк В. (керівник) та ін. – Т. 1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. – К., 1996. – С.5). Подібною «твердинею» була і Київська рада присяжних повірених на чолі з Я. Гольденвейзером, яка зайняла антиукраїнську позицію.

Інший Гольденвейзер – Олексій Олександрович – писав у своїх спогадах: «Українізація суду була жупелом, для відбиття якого готові були об'єднатися усі адвокати, праві і ліві, монархісти та соціалісти... Центр тяжіння боротьби проти українізації – продовжує він, – виявився не серед суддів та прокурорів, а у нашому адвокатському середовищі» (Гольденвейзер А. Из киевских воспоминаний // Архив русской революции. – Т. 6. – Берлин, 1923. – С.197).

Піком боротьби за українізацію суду, а отже і адвокатської практики, стало ухвалення УЦР низки законів, зокрема, «Про формулу судових вироків» (10 листопада 1917 р.), «Про утворення Генерального суду» (2 грудня 1917 р.) (Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У двох томах / Упор.: Верстюк В. (керівник) та ін. – Т. 1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. – К., 1996. – С.407–408, 497), «Про умови обсадження і порядок обрання суддів Генерального і Апеляційного судів» (23 грудня 1917 р.), «Про прокурорський нагляд» (23 грудня 1917 р.) (Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У двох томах / Упор.: Верстюк В. (керівник) та ін. – Т. 2: 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. – К., 1997. – С. 63–64) Показово, що Київська судова палата відмовилася оголошувати вирoki «іменем Української Народної Республіки» (Киевлянин. – 1917. – грудень).

Окрім, київського існувало також Полтавське та Харківське правничі товариства. Про останнє історикам відомо лише факт його заснування (Нова рада. – 1917. – № 84. – 9 липня). Більш помітним було Полтавське українське правниче товариство. Воно було засноване на початку липня 1917 р. Головою обрано колишнього присяжного повіреного, а на той момент члена суду К. Кротевича (Вістник полтавського губернського громадського комітету. – 1917. – № 62. – 6 липня). Товариство зосередило свою діяльність на видавничій та термінологічній роботі. Так, 1918р. було видано «Короткий російсько-український правничий словник» та «Короткий московсько-український словник судівництва та діловодства» (Короткий російсько-український правничий словник / Уклад. І. Жигадло. – Кременчук, 1918. – 36 с.; Короткий московсько-український словник судівництва та діловодства. – Полтава, 1918. – 126 с.). Зазначимо, що автори змушені були утворювати нові юридичні слова та терміни. Так, слово «адвокат» перекладено, як «адвокат, повірений, речник».

Діяльність адвокатських товариств у 1917–1921 рр. викликає появу однієї, але від того не менш значимої, аналогії. Малоефективну велику адвокатську комісію, до якої увійшли представники усіх адвокатських груп, можна порівняти із імперією, зокрема Російською. Потужні відцентрові тенденції були властиві як громадській організації, так і імперії. Більш ефективними виявились етнізовані громадські товариства. Тож і національне життя було більш природнім у відокремлених національних «квартирах», на які й розпалась держава Романових.